

DE FREINETBEWEGING

HET WERKELIJKE LEVEN ALS LEERSTOF

Tineke Krol

De moedertaalleraar zal aan de titel van het boekje: De Freinetbeweging, een halve eeuw ervaring in onderwijsvernieuwing¹ niet kunnen aflezen dat de informatie in het boek voor hem waardevol is. Het werkje is in beperkte oplage verschenen. Daarom lijkt het van belang een aantal ideeën weer te geven.

De franse onderwijzer Freinet ontdekte in de jaren twintig dat hij voortdurend doende was, met kunst- en vliegwerk de aandacht van de kinderen te trekken en vast te houden. Het kunst- en vliegwerk bestond uit pogingen, leerstof in allerlei vormen aan te bieden. Daarnaast wilden sancties nog wel eens helpen als, ondanks aantrekkelijke leerstof, vorderingen door baldadig gedrag uitbleven.

Buiten de school bleken de kinderen in staat initiatieven te ontwikkelen in hun spelen met elkaar. Zij volgden met aandacht het leven en werk in het dorp. Buiten de schoolmuur wordt een veelvormig geheel van leven en werk bepaald door de dorpsgemeenschap. Binnen de school wordt het leven bepaald door de van hogerhand opgelegde leerstof.

Wanneer die leerstof is afgewerkt, pretendeert de school dat de kinderen beter kunnen begrijpen, denken, kiezen en oordelen. Freinet meende dat het effect van onderwijs ver achterbleef bij deze pretentie. Hij weigerde verder te zoeken naar aantrekkelijke leervormen die het verschil tussen school en de sociale realiteit van het kind niet principieel wegwerkten².

In *l'Education du travail* schrijft Freinet:

Tegenwoordig is onderwijs voor ouders een technische en sociale noodzaak; maar voorstanders van het schoolse systeem noemen de vormende deugden van het onderwijs, net alsof dat de enige en beslissende factor is van vooruitgang en alsof het daarvoor alleen is dat de scholen gebouwd worden, het volk zich verheft en de wereld verandert. Er wordt ook gezegd dat de mens beter wordt door meer onderwijs en dat het daarom voor iedereen bevorderd wordt. Maar dat zijn maar redenen die achteraf bedacht worden door degenen die er belang bij hebben hun platvloerse materiële berekeningen of hun drang naar overheersing een idealistisch of humaan vernisje te geven. Scholen zijn niet gebouwd omdat men veronderstelde dat de kinderen in het gezin onvoldoende opgevoerd werden of onvoldoende voorbereid op hun menswording. Een dergelijke uitleg is te danken aan een aantal naïeve idealisten. Wat er in feite gebeurd is, is dat de toenemende gecompliceerdheid van de technieken in het werk een speciale vorming noodzakelijk maakte en een minimum aan uitleg en onderwijs aan de massa van het volk, nog daargelaten de onmisbare 'vorming' om de mensen te brengen tot volkomen tegennatuurlijke handelingen en levenswijzen.

Het gaat erom, de werkelijkheid van de dingen terug te vinden die verborgen en vervormd is onder de illusie van woorden, opvattingen en systemen; de vooruitgang

wordt niet geleid door scholen, fakulteiten en akademies; zij dienen die. Het is belangrijker, te letten op de invloed van politici, omdat die steeds groter wordt, en omdat zij wetenschap en cultuur in hun dienst hebben weten te stellen.'

Ondanks deze kritische geluiden over de school trekt Freinet zich niet terug, maar zet zich in voor maatschappelijke en pedagogische veranderingen. Het kind heeft er recht op, schrijft hij, volledig kind te zijn, capaciteiten te verwerven en zijn persoonlijkheid te ontwikkelen.

Freinet begreep, dat in de volksschool een vernieuwing onmogelijk is zolang oorzaken van de inferieuriteit van een klasse niet zijn verdwenen. En ze kunnen verdwijnen noch verzwakken in een kapitalistisch regiem, wat voor initiatieven er ook genomen worden. Ook al hebben de Freinetwerkers de illusie verloren hun scholen te kunnen omvormen tot nieuwe volksscholen, ze benutten de kans wanneer hun school de gelegenheid krijgt om volledige vrijheid in de klassen te laten en proberen mede-opvoeders/onderwijzers te helpen zich los te maken uit het 'kapitalistische autoritaire systeem dat op school vertaald wordt met een pedagogiek van vals liberalisme en jaloerse overheersing'.

Ook werken zij aan verbetering van technieken, geïnspireerd door de ontwikkeling van psychologische kennis. Een aantal van die technieken zijn van belang voor het moedertaalonderwijs.

1. TECHNIEKEN WAARDOOR HET LEVEN IN DE SCHOOL KOMT

De bekendste hiervan is de Vrije Tekst. Het kind schrijft een tekst als het daarin zin heeft, meestal wanneer het iets aan een ander heeft mee te delen. Aan de hand van zo'n tekst leert het kind lezen. (Gesproken tekst wordt door de juf opgeschreven en vormt zo de inhoud van de eerste lees/schrijfles.)

Schrijven doe je als je iets wilt vertellen en dat niet mondeling kunt doen. Je tekst stuur je aan andere kinderen en aan ouders die dan heel goed moeten kunnen begrijpen wat je bedoelt. (Daarom is het van belang dat je tekst in de klas wordt besproken en zonodig wordt verbeterd.)³

2. TECHNIEKEN VOOR UITWISSELING

Centraal staan correspondentie en drukpers. De correspondentie vindt zowel individueel als gezamenlijk tussen leerlingen en klassen van verschillende scholen plaats. Brieven, werkstukken, bandopnamen en films worden opgestuurd. Bij het gezamenlijke werk schrijven de onderwijzers elkaar om het werk toe te lichten. De drukpers is een van de technieken om het werk te kunnen uitwisselen. Een voordeel van het gebruiken van een drukpers is de veranderde houding die de kinderen krijgen t.a.v. gedrukte teksten. Het taboe wordt zo doorbroken dat iets als het gedrukt is ook juist zou zijn. De kinderen leren kranten en boeken zien als communicatiemiddel. De boeken etc. bevatten ideeën van andere mensen die, evenals het met hun eigen teksten het geval is, te bekritisieren zijn.

Het is mij opgevallen bij bezoeken aan de weinige Freinetscholen in Nederland, hoe weinig bang de kinderen zijn voor dat moeilijke schrijven, hoe ze spelen met woorden. Basisscholen die zich vrij hebben weten te houden van permanente toetsing en selectie, en ook het l.b.o. dat minder aan leerstof gebonden is, kunnen overwegen deze druk-typ-stencil-bandtechnieken toe te passen.

Noten

1. Annelies Rasker, De Freinetbeweging, een halve eeuw ervaring in onderwijsvernieuwing. Uitgave van de Freinet Beweging Nederland. Correspondentieadres: B. G. Donkersloot, Ilperveldstraat 119, Amsterdam. (1972)
2. Elise Freinet, Naissance d'une pédagogie populaire. Masperol Place Paul-Painlevé, Paris V^e. (1970).
3. Tineke Krol, Beste levende taal oefening: werken met vrije tekst, in: Onderwijs en Opvoeding, April, 1970.

DE VON NA 3½ JAAR. EEN SUPJEKTIVE BESCHAUWING

KORTE TOESPRAAK, GEHAUDEN TIJDENS DE LEDENVERGADERING VAN 4 OKTOBER 1972

J. S. ten Brinke

Het is misschien achteraf toch niet zo'n goet idee geweest om een half uurtje - want meer zal er toch wel niet inzitten - te reserveren voor een beschauwing, ook al is die supjektief, over de VON. De VON is namelijk een tamelik belangwekkende vereniging. In een half uurtje kun je daardoor, in verhauding tot het totale aantal dingen dat besproken zou kunnen worden, maar heel weinig aanstippen en in ider geval niets uitdipen. Als U deze prekaire situaatsie begrijpt, wil ik wel proberen een poging te doen.

Het is waarschijnlijk ook goet, dat af en toe eens imant in de VON probeert de verschillende drijfveren, waardoor we met z'n allen bij ons werk bewogen worden, tot een samenhangent geheel bijeen te voegen. Het werk dat door ons zeer uitgebreide kader wort gedaan, is altijd inspannent, temeer daar het bovenop de gewone werktak komt. In zo'n situaatsie is het belangrijk, dat men zo presies mogelijk weet waarvoor, en 'waarvanuit' men bezig is. Ik wil er nog aan toevoegen, dat ik niet vanaf een zekere afstand naar onze vereniging heb gekeken toen ik deze toespraak voorberijde. Ik heb me steeds gevoelt als imant die 'erin zit', en om zich heen kijkt naar het ingewikkelde beweeg dat de VON in die drie en een half jaar is gaan ontwikkelen. Een beweeg dat ik overigens beslist niet meen kompleet te hebben doorgront.

Om enig houvast te krijgen op wat de VON nu wel en niet is, moeten we eerst de *doelstellingen* in het vizier proberen te krijgen; en dan niet de doelstellingen zoals die in de statuten staan, maar de werkelijke, levende, met emootsie geladen doelstellingen. Het zijn er twee:

1. we proberen mensen, die we soms met een wijinig aansprekent woort 'onderwijzen-den' noemen, te *inspireren*;
2. we proberen een bepaalde mentalitijt, vriendelik 'kortzichtighijt' geheten, te *bestrijden*.

Deze twee komponenten verklaren m.i. het wezen van de VON vrij volledig. Ze verkla-